

Lakivaliokunta

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi oikeusalan ohjelman perustamisesta vuosille 2028—2034 ja asetuksen (EU) 2021/693 kumoamisesta

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi oikeusalan ohjelman perustamisesta vuosille 2028—2034 ja asetuksen (EU) 2021/693 kumoamisesta (U 50/2025 vp): Asia on saapunut lakivaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava suurelle valiokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- erityisasiantuntija Roosa Talvitie, oikeusministeriö
- EU-erityisasiantuntija Eeva Kaunismaa, valtioneuvoston kanslia

VALTIONEUVOSTON KIRJELMÄ

Ehdotus

Euroopan komissio on 3.9.2025 antanut ehdotuksen Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi oikeusalan ohjelman perustamisesta vuosiksi 2028—2034 ja asetuksen (EU) 2021/693 kumoamisesta (COM(2025) 463 final). Asetusehdotus on osa EU:n tulevaa rahoituskehyskautta vuosille 2028—2034 koskevien komission säädösehdotusten kokonaisuutta. Asetusehdotuksen pääasiallinen sisältö ilmenee valtioneuvoston kirjelmästä (U 50/2025 vp).

Valtioneuvoston kanta

Suomen kantoja komission ehdotukseen EU:n seuraavaksi rahoituskehyskehykseksi vuosille 2028—2034 on muodostettu selvityksessä E 73/2025 vp ja valtioneuvoston U-kirjelmässä U 48/2025 vp, joissa todetaan muun muassa seuraavasti:

Valiokunnan lausunto LaVL 11/2025 vp

Valtioneuvosto katsoo, että komission ehdottama kokonaistaso on liian korkea. Hallitusohjelman mukaisesti valtioneuvosto katsoo, että EU-budjetin taso tulee säilyttää kohtuullisena välttämällä Suomen nettomaksuosuuden kasvua. Valtioneuvosto pitää tärkeänä, että tulevaa rahoituskehystä tarkastellaan yhtenä kokonaisuutena.

Suomi pitää välttämättömänä EU-rahoituksen painopisteiden priorisointia ja korostaa Suomen tavoitteiden arviointia kokonaisvaltaisesti ja strategisesti. On välttämätöntä löytää taso, joka ei kasvattaisi maksutaakkaamme kohtuuttomasti, mutta mahdollistaisi keskeiset painotukset, kuten puolustuksen ja kilpailukyvyn vahvistamisen, ja turvaisi merkittävimpiä saantojamme kuten maatalouden rahoituksen.

Komission esittämät rahoituskehusehdotuksen yleiset painopisteet ovat kannatettavia ja yhden-suuntaisia Suomen EU-avaintavoitteiden kanssa. Suomi korostaa rahoituksen kohdentamista nykyistä vahvemmin keskeisiin poliittisiin prioriteetteihin kuten puolustuksen ja kilpailukyvyn vahvistamiseen.

Suomi tukee komission esittämiä toimia oikeusvaltio- ja perusoikeusehdollisuuden vahvistamiseksi.

Suomelle on keskeistä, että tulevaan rahoituskehykseen ja siihen kytkeytyvään muuhunkin EU-rahoitukseen sovelletaan mahdollisimman vahvaa ja vähintäänkin nykyistä vastaavaa ehdollisuutta, kuten oikeusvaltioperiaatteen noudattamiseen kytkeytyvä ehdollisuus.

Valtioneuvoston kantoja täydennetään oikeusalan ohjelmaa koskien seuraavasti:

Hallitusohjelman mukaan Suomi edistää oikeusvaltioperiaatteen toteutumista sekä korruption torjuntaa EU:ssa. Suomi edistää kaikessa toiminnassaan demokratian, kansalaisyhteiskunnan, perus- ja ihmisoikeuksien sekä oikeusvaltion periaatteita.

Valtioneuvosto pitää tärkeänä, että unionissa jatketaan määrätietoisesti työtä oikeusvaltioperiaatteen ja unionin yhteisten arvojen ylläpitämisessä, sillä tämän avulla parannetaan eurooppalaisten demokratioiden häiriönsietokykyä ja keskinäistä luottamusta. Keskinäinen luottamus osaltaan varmistaa myös investointeja suosivan toimintaympäristön toteutumista sisämarkkinoilla. Valtioneuvosto katsoo, että oikeusalan ohjelmalla tärkeällä tavalla tuetaan oikeusvaltioperiaatteen toteutumista.

Valtioneuvosto suhtautuu myönteisesti komission ehdotuksen tavoitteisiin ja yhtyy komission näkemykseen siitä, että EU-rahoituksella on lisäarvoa unionin oikeusalueen sekä yhteisen arvopohjan vahvistamisessa. Valtioneuvosto pitää perusteltuna sitä, että oikeusalan rahoituksella edistetään rajat ylittävää oikeudellista yhteistyötä ja oikeusvaltioperiaatteen toteutumista sekä tuetaan oikeuslaitosten tehokkuutta. Tämä on tärkeää myös talouskasvun ja sisämarkkinoiden toimivuuden näkökulmasta. Rajat ylittävä oikeudellinen yhteistyö on ratkaisevan tärkeää myös vakavan rajat ylittävän rikollisuuden kuten järjestäytyneen rikollisuuden ja terrorismin torjumiseksi.

Valiokunnan lausunto LaVL 11/2025 vp

Valtioneuvosto tukee ehdotuksen yleistä tavoitetta siitä, että ohjelma keskittyy aiempaa enemmän oikeudenhoidon digitalisaatioon. Valtioneuvosto yhtyy komission näkemykseen siitä, että nykyistä digitaalisemmilla oikeusjärjestelmillä on kriisien aikana parempi häiriönsietokyky, mikä takaa jatkuvuuden ja vahvistaa kansalaisten luottamusta. Lisäksi valtioneuvosto katsoo komission tavoin, että digitaaliset välineet ja tekoäly voivat auttaa julkishallintoja tuottamaan nopeampia, helpommin saavutettavia ja kustannustehokkaita palveluja.

Valtioneuvoston tavoitteena on, että oikeusohjelman rahoitusta voidaan kohdentaa EU-lainsäädännön toimeenpanosta aiheutuvien kustannusten kattamiseen. Asetuksessa on myös täsmennettävä, miten ohjelmalla tuetaan toimenpiteitä korruption torjumiseksi.

Valtioneuvosto pitää tärkeänä sitä, että synergioita muuhun EU-rahoitukseen lisätään, jotta rahoituksen vaikuttavuus vahvistuu. Erityisen tärkeää on tarkastella oikeusohjelman suhdetta kansallisiin ja alueellisiin kumppanuussuunnitelmiin, ml. sisäisen turvallisuuden tukeen sekä AgoraEU-ohjelmaan.

On tärkeää, että EU:n varainhoitoasetuksen mukaisia menettelyitä noudatetaan.

Valtioneuvoston tavoitteena on, että jäsenvaltioilla olisi jatkossakin mahdollisuus vaikuttaa ohjelman toimeenpanoon komiteamenettelyn tai muun vastaavan menettelyn kautta.

Valtioneuvosto katsoo, että ohjelman toimenpiteet ja rahoitusta koskevat säännöt tulisi määritellä asetuksessa riittävän selkeästi.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Euroopan komissio on 3.9.2025 antanut ehdotuksen Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi oikeusalan ohjelman perustamisesta vuosiksi 2028—2034 ja asetuksen (EU) 2021/693 kumoamisesta (COM(2025) 463 final). Asetusehdotus on osa EU:n tulevaa rahoituskehyskautta vuosille 2028—2034 koskevien komission säädösehdotusten kokonaisuutta ja sen käsittely neuvostossa ja Euroopan parlamentissa on käynnistynyt syksyllä 2025. Asetuksella ehdotetaan kumottavaksi nykyiseen rahoituskehyskauteen kohdistuva oikeusalan ohjelman perustamisesta ja asetuksen (EU) N:o 1382/2013 kumoamisesta annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukset (EU) 2021/693.

Oikeusalan ohjelman yleisenä tavoitteena on edistää oikeusvaltioperiaatteeseen, vastavuoroiseen tunnustamiseen ja keskinäiseen luottamukseen perustuvan tehokkaan, osallistavan, häiriönsietokykyisen ja digitalisoidun unionin oikeusalueen kehittämistä edelleen (ks. U 50/2025 vp, s. 3).

Saadun selvityksen mukaan ohjelmalla on kolme erityistavoitetta: 1) Helpottaa ja tukea yksityis- ja rikosoikeuden alalla tehtävää oikeudellista yhteistyötä ja edistää oikeusvaltioperiaatteen noudattamista ja oikeuslaitoksen itsenäisyyttä ja riippumattomuutta, 2) Edistää ja tukea oikeusalan koulutusta yhteisen oikeus-, oikeudenkäyttö- ja oikeusvaltiokulttuurin luomiseksi, 3) Helpottaa tehokkaan ja kaikkia koskevan oikeussuojan ja tehokkaiden oikeussuojakeinojen saatavuutta, myös digitaalisin keinoin (ks. tarkemmin U 50/2025 vp, s. 3).

Valiokunnan lausunto LaVL 11/2025 vp

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan asetusehdotuksessa ei ole suuria sisällöllisiä muutoksia nykyiseen oikeusalan rahoitusohjelmaan (2021—2027) verrattuna. Oikeusalan rahoitusohjelmalla on vuodesta 2014 alkaen edistetty oikeudellista yhteistyötä, oikeusvaltioperiaatteen ja perusoikeuksien noudattamista jäsenvaltioissa, ja tuettu riippumattomien oikeusjärjestelmien moitteetonta toimintaa, täten vahvistaen oikeusjärjestelmien toimivuutta ja oikeusalan ammattilaisten osaamista. Komission ehdottamat ohjelman tavoitteet ovat pysyneet pitkälti samoina, joskin nyt käsiteltävässä ohjelmassa korostuu erityisenä teemana oikeussektorin digitalisaatio.

Lakivaliokunta on käsitellyt aiemmin myös nykyistä oikeusalan rahoitusohjelmaa (ks. LaVL 23/2018 vp). Aiempaa lausuntoaan vastaavasti lakivaliokunta pitää oikeusalan rahoitusohjelmaa tärkeänä paitsi itsenäisenä hankkeenaan, myös osana eri toimenpiteitä oikeusvaltion turvaamiseksi. Valiokunta on aiemmassa lausunnossaan nostanut esiin sen, että ohjelmista voidaan tukea esimerkiksi viranomaisten koulutusta. Valiokunta toteaa, että esimerkiksi ympäristörikosten torjuntaan ja käsittelyyn liittyvä koulutus on valiokunnan näkemyksen mukaan perusteltua ja ajankohtaista.

Valtioneuvoston kirjelmästä ilmi käyvin tavoin oikeusalan ohjelmalle ehdotettu rahoitus 707 miljoonaa euroa (vuoden 2025 kiintein hinnoin) on nykyisen rahoituskehyskauden (2021—2027) määrärahoihin verrattuna noin kaksinkertainen, mutta oikeusalan ohjelma olisi edelleen rahoituskehysten pienimpiä ohjelmia (ks. U 50/2025 vp, s. 3). Lakivaliokunta on nykyistä oikeusalan ohjelmaa koskevassa lausunnossa todennut, että se ei pidä rahoitusohjelman euromäärää kovin suurena ottaen huomioon asian periaatteellinen tärkeys (ks. LaVL 23/2018 vp, s. 9). Edellä todetun valossa lakivaliokunta pitää myönteisenä, että nyt käsiteltävälle oikeusalan ohjelmalle ehdotettu rahoitus on edellistä suurempi.

Lakivaliokunta pitää valtioneuvoston tavoin tärkeänä, että unionissa jatketaan määrätietoisesti työtä oikeusvaltioperiaatteen ja unionin yhteisten arvojen ylläpitämisessä, sillä tämän avulla parannetaan eurooppalaisten demokratioiden häiriönsietokykyä ja keskinäistä luottamusta. Keskinäinen luottamus osaltaan varmistaa myös investointeja suosivan toimintaympäristön toteutumista sisämarkkinoilla. Oikeusalan ohjelmalla tärkeällä tavalla tuetaan oikeusvaltioperiaatteen toteutumista.

Lakivaliokunta viittaa nykyisestä oikeusalan ohjelmasta antamassaan lausunnossa (LaVL 23/2018 vp, s. 7) toteamaansa seikkaan siitä, että erityistä konkretiaa oikeusvaltioperiaatteen merkitykseen tuo EU:n jäsenvaltioiden välisessä oikeudellisessa yhteistyössä sovellettava vastavuoroisen tunnustamisen periaate. Jäsenvaltiot nojautuvat unionin oikeutta soveltaessaan sille oletukselle, että muut jäsenvaltiot noudattavat perusoikeuksia, eivätkä voi poikkeuksellisia tapauksia lukuun ottamatta tarkastaa, onko toinen jäsenvaltio tosiasiaassa kunnioittanut tietyssä konkreettisesti tapauksessa unionin takaamia perusoikeuksia. Lakivaliokunta onkin vakiintuneesti korostanut ja muistuttanut, että vastavuoroiseen tunnustamiseen perustuvan oikeudellisen yhteistyön edellytyksenä on jäsenvaltioiden keskinäinen luottamus toistensa oikeusjärjestelmiin (esim. LaVL 2/2018 vp, LaVL 1/2017 vp, LaVL 5/2016 vp). Valiokunta toteaa, että mikäli luottamus toisten jäsenvaltioiden oikeusjärjestelmien ja oikeusvaltion toimintaan horjuu, rapautuu koko vastavuoroisen tunnustamisen periaate ja sen myötä siihen perustuva viranomaisten välinen oikeudellinen yhteistyö. Luottamuksen horjuminen ei vaikuta pelkästään viranomaisten väliseen yhteistyöhön vaan myös yritysten ja yksityisten toimintaan rajat ylittävissä tilanteissa. Tämän

Valiokunnan lausunto LaVL 11/2025 vp

vuoksi oikeusvaltion turvaaminen jäsenvaltioissa erilaisin saavutettavissa olevin keinoin on äärimmäisen tärkeää koko unionin toiminnan ja siellä toimivien yritysten sekä kansalaisten kannalta.

Lakivaliokunta suhtautuu valtioneuvoston tavoin myönteisesti komission ehdotuksen tavoitteisiin ja yhtyy komission näkemykseen siitä, että EU-rahoituksella on lisäarvoa unionin oikeusalueen sekä yhteisen arvopohjan vahvistamisessa. Valiokunta pitää perusteltuna sitä, että oikeusalan rahoituksella edistetään rajat ylittävää oikeudellista yhteistyötä ja oikeusvaltioperiaatteen toteutumista sekä tuetaan oikeuslaitosten tehokkuutta. Tämä on tärkeää myös talouskasvun ja sisämarkkinoiden toimivuuden näkökulmasta. Rajat ylittävä oikeudellinen yhteistyö on ratkaisevan tärkeää myös vakavan rajat ylittävän rikollisuuden kuten järjestäytyneen rikollisuuden ja terrorismin torjumiseksi.

Valiokunta myös tukee valtioneuvoston tavoin ehdotuksen yleistä tavoitetta siitä, että ohjelma keskittyy aiempaa enemmän oikeudenhoidon digitalisaatioon. Lisääntynyt painotus digitalisaatioon vähentää hallinnollista taakkaa, vahvistaa oikeusjärjestelmien häiriönsietokykyä ja tuosäästöjä kansalaisille ja yrityksille. Digitalisaatiolla voidaan myös tukea tehokkaampia, saavutettavampia ja kustannustehokkaita palveluja ja helpottaa rajat ylittävää oikeudellista yhteistyötä.

VALIOKUNNAN LAUSUNTO

Lakivaliokunta ilmoittaa,

että se yhtyy asiassa valtioneuvoston kantaan.

Helsingissä 26.11.2025

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Juho Eerola ps
jäsen Pekka Aittakumpu ps
jäsen Atte Harjanne vihr
jäsen Pia Hiltunen sd
jäsen Aleksi Jäntti kok
jäsen Anette Karlsson sd
jäsen Mari Kaunistola kok
jäsen Rami Lehtinen ps
jäsen Pia Lohikoski vas
jäsen Timo Mehtälä kesk
jäsen Susanne Päivärinta kok
jäsen Mika Riipi kesk
jäsen Joakim Vigelius ps
jäsen Juha Viitala sd
varajäsen Karoliina Partanen kok

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Mikko Monto